

עדים שיבואו ויעידו עבורו, והם כופרים בכך, בשקר, וטוענים שאינם יודעים לו עדות, והרי הם חייבים [על כפירתם בהשבעתו], קרבן שבועת העדות — אינה נהגת אלא בעדים הראויין להעיד, שכפרו בשבועה בידיעת העדות.

והוינן בה, בדברי המשנה "ואינה נהגת אלא בראויין להעיד" — למעוטי מאי? והרי כבר ביארה המשנה ברישא את כל אלו הראויים להעיד ואת כל אלו שאינם ראויים להעיד.

רב פפא אמר: למעוטי מלך, שכשר לעדות, אך אינו מעיד מחמת כבוד המלכות. ובאה המשנה לומר שאם השביע אדם את המלך שיבוא להעיד עבורו, וכפר המלך, וטען בשקר שאינו יודע לו עדות, הרי הוא פטור מקרבן שבועת העדות.

רב אחא בר יעקב אמר: למעוטי מי שפסול לעדות מדרבנן, מחמת היותו "משחק בקוביא" [מהמר, שאינו גולן ממש], וכפר בהשבעה שהשביע אותו אדם להעיד עבורו, שהוא פטור מקרבן שבועת העדות, היות ומדרבנן הוא אינו ראוי להעיד.

ומוכיחה הגמרא: והא משחק בקוביא — מדאורייתא מיחזי חזי, ראוי הוא להעיד מן התורה, ורק רבנן הוא דפסלוהו להעיד. ובכל זאת לא קא חיילא עליה שבועה, לא חלה עליו שבועת העדות, מחמת היותו אינו ראוי לעדות מדרבנן.

ואם כן, הוא הדין בשבועת ביטוי, לא תחול השבועה על דבר שהוא אסור מדרבנן.

וחוזרת השאלה: אם נאמר שלריש לקיש חצי שיעור אסור מדרבנן — הכיצד חלה

בשבועתו שאוסר עצמו באכילת פחות משיעור כזית הוא נאסר בפחות משיעור כזית.

או אפילו בסתם את שיעור איסור אכילתו בשבועתו, ולא פירש שנשבע על אכילת חצי שיעור.

טו-א ואלביא דרבי עקיבא, דאמר: אדם הנשבע שלא יאכל ולא פירש כמה — אוסר עצמו בשבועתו באכילת כל שהוא.

ומדובר כשאכל פחות משיעור, שעליו הוא אינו מושבע ועומד מהר סיני שלא לאוכלו, ולכן הועילה שבועתו.

[ורבי שמעון חולק, ופוטר, היות ולשיטתו איסור אכילה הוא מן התורה בכל שהוא, אפילו לעונש מלקות, ולא נאמרו השיעורים אלא ביחס לחיוב קרבן. ולדבריו, גם על פחות מכזית הוא מושבע ועומד מהר סיני שלא לאוכלו].

ואם נאמר שלפי ריש לקיש יש איסור מדרבנן לאכול חצי שיעור, תיקשי, כיצד לרבנן חלה שבועתו על פחות משיעור, והרי הוא מושבע ועומד מהר סיני לשמוע לדברי חכמים!

וכי תימא, כיון דאית ליה לדבר שהוא פחות משיעור היתר מן התורה לאוכלו, אין הוא נחשב מושבע ועומד עליו, למרות שיש עליו איסור מדרבנן, ולכן חלה שבועתו על פחות משיעור, וקא חייל חוב קרבן שבועה.

אי אפשר לתרץ כך.

כי והתנן: שבועת העדות שמשביע אדם

שבועה שלא לאכול חצי שיעור איסור, והרי הוא אסור באכילה הזו מדרבנן!?

ומשנינן: לעולם חלה השבועה על דבר שאסור רק מדרבנן.

ושאני התם, בשבועת העדות, שלא חלה שבועת העדות על מי שהוא פסול לעדות מדרבנן, היות דאמר קרא [ויקרא ה] "אם לוא יגיד, ונשא עוונו". והאי משחק בקוביא, שפסול לעדות מדרבנן — לאו בר הגדה הוא כלל! שהרי אינו יכול להעיד מחמת פסול זה.

ועתה חוזרת הגמרא ודנה במה שתמהנו בתחילה, למה אמרה המשנה "יום הכיפורים אסור באכילה", ולא נקטה לשון חיוב כרת.

והוינן בה: וכי כל היכא דתני ענוש כרת — לא תני לשון "אסור"?!?

והתניא: אף על פי שאמרו יום הכיפורים אסור בחמשת העינויים כולן, לא אמרו שהוא ענוש כרת אלא על האוכל ושותה, ועושה מלאכה בלבד.

ומוכח מהברייתא, שגם במקום שענוש כרת נוקט התנא לשון "אסור".

ומשנינן: הכי קאמר התנא בברייתא:

בשאמרו יום הכפורים "אסור באכילה" — לא אמרו אלא בכחצי שיעור.

אבל האוכל ביום הכיפורים כשיעור — ענוש כרת.

ואף על פי שענוש כרת, אין ענוש כרת אלא אוכל ושותה ועושה מלאכה בלבד.

ואי בעית אימא, כי קתני בברייתא "אסור" — אשארא, על שאר העינויים, שאין חייבים עליהם כרת.

דתנו רבא ורב יוסף בשאר סיפרי דבי רב [מדרשי התנאים ב"תורת כהנים", הנקראים גם "ספרא", שהם על ספר ויקרא, נקראים "סיפרי דבי רב". ומדרשי התנאים על ספר במדבר ודברים, הנקראים "ספרי", קרויים כאן "שאר סיפרי דבי רב"]:

מניין ליום הכפורים שאסור ברחיצה, בסיכה, ובנעילת הסנדל, ובתשמיש המטה?

תלמוד לומר [ויקרא טז] ביום הכיפורים, גבי מצות עינוי "שבת שבתון" — ללמדך שאר עינויים [חוץ מאכילה ושתייה], שהם רק בגדר "שבות" מתענוג והתענה, ואין איסורם מן התורה, אלא רק כדין אסמכתא, מדרבנן.

והיינו, שהסמיכו חכמים את העינויים הללו על הציווי לשבות מתענוגים ביום הכיפורים, כמו שהסמיכו חכמים איסור מלאכות שאינן גמורות, ושלא היו במשכן, על מצות השבתון בשבת, וכינום "איסור שבות".

גופא, חצי שיעור:

רבי יוחנן אמר: אסור מן התורה, ריש לקיש אמר: מותר מן התורה.

ומבאר הגמרא את מחלוקתם:

רבי יוחנן אמר אסור מן התורה, כיון דחזי, היות שראוי חצי השיעור לאיצטרופי לחצי שיעור אחר, ולהיות בכך שיעור איסור שלם, נמצא כי איסורא קא אכיל כבר עתה באכילת החצי הראשון, עוד לפני שהצטרף אליו החצי השני.

רִישׁ לְקִישׁ אָמַר: חֲצִי שִׁיעוּר מוֹתֵר מִן הַתּוֹרָה, הַיּוֹת וְאִיסוּר "אֲכִילָה" אָמַר רַחֲמֵנָא, וּבִפְחוּת מִכְשִׁיעוּר לִיכָא "אֲכִילָה".

אִיתִיבִיה רַבִּי יוֹחֲנָן לְרִישׁ לְקִישׁ מֵהָא שְׁשֻׁנֵי בְּבֵרֵיתָא:

אֲכִילַת חֶלֶב בַּהֲמָה אִסוּרָה מִן הַתּוֹרָה. שְׁהָרִי אָמַרָה תּוֹרָה [וּיקְרָא ג]: "כֹּל חֶלֶב לֹא תֹאכְלוּ". הָרִי לֹא.

וּכְיוּן שֶׁאִמַּר הַכְּתוּב "כֹּל חֶלֶב", מִשְׁמַעוֹתוֹ כֹּל שֶׁהוּא, וּכְאֵן רִיבָה הַכְּתוּב שֶׁאִסְרָה תּוֹרָה לֹאֲכֹל אֲפִילוֹ חֲצִי שִׁיעוּר חֶלֶב.

וּמִמְשִׁיךְ הַכְּתוּב וְאוֹמַר: "כִּי כֹל אוֹכֵל חֶלֶב — וּנְכַרְתֶּה!" הָרִי עוֹנֵשׁ.

וּכְיוּן שֶׁאִמַּר הַכְּתוּב בִּיחַס לְעוֹנֵשׁ "כִּי כֹל אוֹכֵל חֶלֶב", לְמַדְנּוּ מִכְּאֵן שֶׁהִשְׁיַעוּר לְהַתְּחִיב כֶּרֶת עַל אֲכִילַת חֶלֶב הוּא בְּכֹזֵית, שֶׁהוּא שִׁיעוּר "אֲכִילָה".

שְׁהָרִי בִיחַס לְעוֹנֵשׁ לֹא נֹאמַר "כֹּל חֶלֶב", אֲלֵא "כֹּל אוֹכֵל חֶלֶב", וְנִמְצָא שֶׁהִמִּילָה "כֹּל" מִתִּיחַסֵּת לְ"אוֹכֵל" הַסְּמוּךְ לָהּ, וְלֹא לְחֶלֶב.

אִיסוּר אֲכִילַת חֶלֶב נוֹהֵג רַק בַּבְּהֵמָה וְאִינוּ נוֹהֵג בְּחֶלֶב חַיָּה

וְאוֹמַרְת הַבְּרֵייתָא:

אִילוֹ לֹא הִיָּה הַכְּתוּב אוֹמַר "כֹּל חֶלֶב" בִּיחַס לְשִׁיעוּר הָאִיסוּר, הִיָּה מִקּוּם לּוֹמַר:

אֵין לִי אֵלֶּא כֹּל דְּבַר שִׁשְׁנּוּ בְּעוֹנֵשׁ [וּכְגוֹן שִׁישׁ לוֹ שִׁיעוּר כֹּזֵית] — יִשְׁנּוּ בְּאַזְהָרָה.

אֲבֵל הָאוֹכֵל חֶלֶב כּוֹי [שֶׁהוּא סִפְק חַיָּה וְחֶלְבּוֹ מוֹתֵר וְסִפְק בַּהֲמָה וְחֶלְבּוֹ אִסוּר, וְלִכֵּן אֵין בּוֹ חַיּוּב כֶּרֶת].

וְכֵן הָאוֹכֵל חֲצִי שִׁיעוּר חֶלֶב.

הוּאִיל וְאִינוּ בְּעוֹנֵשׁ כֶּרֶת — יִכּוּל אֵינוּ בְּאַזְהָרָה עַל אֲכִילָתוֹ.

תְּלַמוּד לּוֹמַר [וּיקְרָא ז]: "כֹּל חֶלֶב לֹא תֹאכְלוּ".

וְלִמְדֵנוּ מִהֲרִיבּוֹי "כֹּל", לְרִבּוֹת אֲפִילוֹ אֲכִילַת כֹּל שֶׁהוּא חֶלֶב לְאִיסוּר. וְכֵן לְרִבּוֹת כּוֹי.

וּמוֹכַח מִכְּאֵן שֶׁחֲצִי שִׁיעוּר אִסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְקִשְׁיָא לְרִישׁ לְקִישׁ.

וּמִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: לְעוֹלָם חֲצִי שִׁיעוּר אִסוּר רַק מִדְּרַבְּנֵן.

וְקָרָא "כֹּל" הַמוּבָא בְּבֵרֵיתָא, שֶׁלִּמְדֵנוּ מִמֶּנּוּ אִיסוּר אֲכִילַת כֹּל שֶׁהוּא — אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא הוּא.

וּמוֹכִיחָה הַגְּמָרָא: הַכִּי נִמּוֹי מִסְתַּבְּרָא שְׁכוֹנַת הַגְּמָרָא לְאֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא וְלֹא לְלִימוּד מִמֶּשׁ.

דְּאֵי פְּלִקָא דְּעֵתְךָ שֶׁהֲרִיבּוֹי "כֹּל", הַמְּרַבָּה חֲצִי שִׁיעוּר וְכֵן חֶלֶב כּוֹי, אִיסוּר דְּאוֹרֵייתָא הוּא.

הָרִי כּוֹי סְפִיקָא [אִם חַיָּה אוֹ בַּהֲמָה] הוּא.

וְכִי אַתָּא קָרָא לְאַתּוּי סְפִיקָא? וְהָרִי הַסְּפִק אִם הַכּוֹי הוּא חַיָּה אוֹ בַּהֲמָה הוּא רַק לָנוּ, וְלֹא כִּלְפֵי הַקַּב"ה!

וְאִם כֵּן, לֹא יִתְכַּן שֶׁהֲרִיבּוֹי "כֹּל" בֹּא כַּדִּי לְאִיסוּר אֲכִילַת חֶלֶב שֶׁל כּוֹי כִּיּוֹן שֶׁהָא פְּטוּר מִכֶּרֶת מִחַמַּת הַסְּפִק!?

אֲלֵא, מוֹכַח מִכְּאֵן, שֶׁהִלִּימוּד מִ"כֹּל חֶלֶב" הוּא רַק אֲסַמְכְּתָא בְּעֵלְמָא, וְנִיחָא לְרִישׁ

לקיש.

ודוחה הגמרא את ההוכחה שהלימוד מ"כל" הוא רק אסמכתא.

אי משום הא, ההוכחה הזאת — **לא איריא,** אין זאת ראייה.

כי יכולים לתרץ שאכן הלימוד הזה הוא ריבוי מן התורה, ובכל זאת יש בו צורך לרבות כוי.

ED-7 היות ו**קסבר** התנא בברייתא, **כי כוי** — **בריה בפני עצמה היא.** ולכן צריך ריבוי מיוחד לאסור את החלב שלו.

דאי לא תימא הכי, אם לא תאמר כן, שצריך את הריבוי לכוי רק משום שהוא בריה בפני עצמה, יקשה לך **הא דאמר רב אידי בר אבין** במסכת כריתות [כא א].

הגמרא שם מביאה ברייתא, המבארת את הפסוק "כל דם לא תאכלו לעוף ולבהמה. כל נפש אשר תאכל כל דם — ונכרתה", שיש בו כלל ופרט וכלל.

ודרשינן: מה עוף ובהמה שיש בהם טומאה קלה וטומאה חמורה חייבים כרת על דמם, אף כל דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה חייבים כרת על אכילת דמם.

ואמר על כך רב אידי בר אבין: מה שאמרה הברייתא "**אף כל** דבר שיש בו טומאה קלה וטומאה חמורה" — **לא תווי** להביא לאסור דמו של כוי.

ואם תאמר כי **כוי ספיקא** הוא אם חיה או בהמה, יקשה לך: וכי **איצטריך קרא לרבווי ספיקא**?! והרי בין אם הוא חיה ובין הוא בהמה דמו אסור!

אלא איצטריך קרא לרבות דם כוי, כי לפי שהוא **בריה בפני עצמה, שאני,** שונה הוא מחיה ומבהמה.

ו**הכי נמי** ביחס לאיסור אכילת חלב, איצטריך קרא לרבות כוי, כי **בריה בפני עצמה שאני.**

ועתה מבארת הגמרא את ענין העינוי ביום הכיפורים.

תנו רבנן: [ויקרא טז] "**תענו את נפשתיכם.**"

יכול יהיה העינוי על ידי מעשה, כגון **שישב בחמה או בצנה כדי שיצטער?**

תלמוד לומר "**וכל מלאכה לא תעשו.**"

מה **מלאכה** — **שב ואל תעשה,** אף ענוי נפש — **שב ואל תעשה** דבר שמבטל את העינוי, אך אין לך חובה לענות את עצמך. ואין לך דבר שיש בו עינוי בשב ואל תעשה אלא חמשת העינויים שבמשנה.

והוינן בה: **ואימא** שהעינוי הוא אכן בשב ואל תעשה, ובכל זאת שייך עינוי של חום וקור, וכגון:

היכא דיתיב בשימשא וחיים ליה, אם הוא יושב בשמש וחם לו, **לא נימא ליה קום תוב בטולא,** לא נאמר לו שיקום וישב בצל, אלא עליו להתענות בחום השמש.

וכן אם יתיב **בטולא** וקריר ליה, אם יושב בצל וקר לו, **לא נימא ליה קום תוב בשימשא,** שלא ילך לישב בחום השמש, אלא עליו להתענות בקרירות, במקום הצל.